

**7269 SAYILI KANUN VE
BAĞLI YÖNETMELİKLER
KAPSAMINDA 6 ŞUBAT 2023
DEPREMLERİ VE İDARENİN
SORUMLULUĞU RAPORU**

MAYIS 2023

İÇİNDEKİLER

1.GİRİŞ.....	1
2.HUKUKTA İDARENİN SORUMLULUĞU	2
3.DEPREM MÜCBİR SEBEP MİDİR?.....	4
3.1. DANIŞTAY KARARLARINDA MÜCBİR SEBEP	4
3.2. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDA MÜCBİR SEBEP	5
3.3. AHİM KARARLARINDA MÜCBİR SEBEP	6
3.4. FRANSA İDARE MAHKEMESİ KARARLARINDA MÜCBİR SEBEP	7
4.DEPREM VE SONUCUNDA MEYDANA GELECEK ZARAR ÖNGÖRÜLEBİLİR VE ÖNLENEBİLİR MİDİR?	7
5.İDARE, DEPREM VE SONUÇLARINI DEPREM BÖLGESİ AÇISINDAN ÖNGÖREBİLMİŞ MİDİR?	12
5.1.SENDAI SÖZLEŞMESİ.....	12
5.2.UDSEP.....	12
5.3.İRAP	13
5.3.1.Hatay İRAP.....	13
5.3.2.Kahramanmaraş İRAP.....	14
5.3.3.Adıyaman İRAP.....	14
5.3.4.Malatya İRAP.....	15
5.4.TÜRKİYE AFET MÜDAHALE PLANI (TAMP).....	15
5.5.TBMM MECLİS ARAŞTIRMA KOMİSYON RAPORU	17
6.İDARE DEPREMİN ÖNGÖRÜLEN SONUÇLARINI ÖNLEMELİK İÇİN 7269 SAYILI KANUN VE BAĞLI YÖNETMELİKLER ÇERÇEVESİNDE YASAL YÜKÜMLÜLÜKLERİNİ YERİNE GETİR MİŞ MİDİR?	21
6.1.DEPREM ÖNCESİ:	21
6.2.DEPREM SONRASI:	24
7.SONUÇ	25
8.ÖNERİLER.....	27

1.GİRİŞ

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ta merkez üssü Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olmak üzere aralıklarla 7.7 ve 7.6 büyüklüğünde iki deprem meydana gelmiştir. Depremler, Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adana, Adıyaman, Osmaniye, Hatay, Kilis, Malatya ve Elâzığ illerinde çok sayıda binanın göçmesine ve binalarda ağır hasarlara yol açmış, çok sayıda insanımız hayatını kaybetmiştir. Ölüm ve yaralanma sayıları ve yıkımın boyutları göz önüne alındığında ülke tarihinin en ağır toplumsal sorunuyla karşı karşıya olduğumuz açıktır.

Ülkemizde, tarihsel süreçte kentlerimizin yerleşim alanlarının, yamaçlardan ovalara ve kıyı alanlarına doğru yaygınlaştığı görülmektedir. Kentlerin yerleşim alanlarının yaklaştığı tarımsal alanların imar sınırlarına alınması olasılığı bu toprakların değerini artırmıştır. Hızlı nüfus artışı ve köyden kente göçün artması vb nedenlerle plansız bir şekilde alt yapı hizmeti getirilmesi ile tarımsal topraklar giderek dönüşüme uğramaktadır.

"İmar hakkı verilmesi olasılığı kentsel topraklarda el değiştirme sürecini hızlandırmakta ve kentlerin çevresindeki tarımsal topraklar hızla kentsel topraklara dönüştürülmektedir. Özellikle kentsel rant değerlerinin çok yüksek seviyelere çıktığı büyükşehirlerde özelleştirmeler ile birlikte rant anlamında değersiz kent toprakları üzerinde gerçekleşen planlama faaliyetleri, bu alanların rant değerlerini oluşturmakta ve rantı maksimize etmektedir. Kamu mülkiyetindeki alanlarda yaratılan bu yüksek rantın paylaşım modelleri, kentsel eşitsizliğin en çarpıcı örneklerini oluşturmakta, özel mülkiyetin kamu mülkiyeti üzerinde yayılması, kentsel eşitsizlikleri daha da derinleştirmektedir" (Kahraman, 2010)¹

Toprakla kurulan rant ilişkisi, ekonomik bileşenler içinde önemli bir yer kaplamaya başladıkça kentlerin büyümesinde ve gelişmesinde kamunun ihtiyaçlarının arka plana itilmesi ve kentsel mekanların tümüyle kâr amaçlı olarak belirlenmesi sonucunu doğurmuştur.

Tüm bu gelişmeler ortak, eşit ve demokratik bir yaşam alanı olması gereken kentleri bu niteliklerinden uzaklaştırmaktadır. Böylelikle kent merkezli bireysel hak, özgürlük ve yaşam bölgelerinin korunması alanındaki tartışmaların odağına, sermayenin kentlerde yarattığı olumsuz gelişmeler ve bu gelişmeleri anlamanın temel aracı olarak "kentsel rant" kavramının yerleştiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Prof. Tekeli, bu durumun kentin gelişiminde yarattığı olumsuzlukları şu şekilde sıralamaktadır:

Kentsel arazide özel mülkiyetin varlığı kentlerin planlanan şekilde gelişmesini önlemekte ve arsa spekülasyonu kent planlamayı politik baskıların bir parçası haline getirmektedir.

Kent içindeki boş arsaların spekülasyon amaçlı tutulması nedeniyle kentin çeperlerindeki ucuz arsalarla yönelinmekte ve altyapı eksikliklerinden dolayı kentsel hizmetlerin daha pahalı olduğu yeni çevreler oluşmaktadır.²

¹ (Aşan Cihat, Kıyı Alanlarındaki Kentsel Rantın Kamu Yararı Amaçlı Kullanımı, Yüksek Lisans Tezi, 2015, İstanbul Üniversitesi)

²(YIRTICI Hakkı, Türkiye'de Bir Sermaye Birikim Aracı Olarak Toprak Rantı ve KentMekânınınDönüşümü,http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=376&RecID=2802)

Bu kadar belirleyici temel nedenler sonucunda kentin büyümesi ve genişlemesinin bilimsel veriler ışığında bir plan dahilinde gerçekleşmesi için kurallara uygun yapılaşma, kontrol ve denetim, ihmallerle ve görmezden gelinerek işleyen bir mekanizmaya dönüşmüştür.

Sorunu ortaya çıkaran farklı disiplin alanlarına ilişkin nedenler; çözümün deilgili disiplinlere ait verilerin ve görüşlerin birlikte değerlendirilmesiyle sağlanabileceğini göstermektedir. Sorunu doğru tanımlamak, çözüm noktasında ileri sürülecek önerilerin de doğruluk değerini artıracaktır. Yaşanılan sorunun büyüklüğü göz önüne alındığında, sorunun nedenleri ve çözümü açısından idarenin sorumluluğu büyük önem taşımaktadır. Bir doğa olayı olan depremin afete yol açmasına neden olan sorumluların belirlenmesi açısından, idarenin yargısal denetimini işler hale getirmek sorunun çözümünde önemli bir adım olacaktır. Bu anlamda; şimdiye kadar yaygın bir anlayışla mücbir sebep olarak değerlendirilen depremin öngörülebilir ve önlenabilir olup olmadığı, idarenin işlem ve eylemlerinde hizmet kusurunun bulunup bulunmadığı, idarecilerin görevleriyle ilgili olarak veya görevlerini yerine getirirken sorumluluklarının olup olmadığı konuları 7269 sayılı kanun kapsamında, işbu raporda veriler ışığında ortaya konmuştur.

TBMM komisyon raporunda da belirtildiği üzere: Kanunda özetle; değişik afetlere (deprem, su baskını, çığ vs.) uğramış yerlerin ya da uğrama ihtimali olan bölgelerin belirlenerek mahallinde afete maruz bölge ilan edileceğine, bu bölgelerde bulunan resmî ve özel yapılar ile ilgili alınması gereken önlemlerin neler olduğuna, afetin meydana gelmesinden sonra yapılacak kurtarma, yaralıları tedavi etme, barındırma, defin işlemleri, yangınları söndürme, yıkıntıları temizleme ve felaketzedelere iâşe sağlama gibi hususlara, afet sonrası ilgili kişi ya da kurumların uymak zorunda oldukları mükellefiyetlere, afet bölgesinde yapılacak hasar tespiti ile alakalı teknik çalışmalara, ağır hasara uğrayan veya uğraması muhtemel olan binalarda oturan ailelere hak sahibi olmak şartıyla konut yaptırılmasına veya kredi verilmesine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. 7269 sayılı Kanunun verdiği yetkiyle; afete uğrayan meskûn yerlerin büyüklüğü, yıkılan ya da oturulamaz hale gelen bina sayısı, zararın sonucunda oluşan kamuoyu tepkisi, normal hayat düzenindeki aksamalar ve benzeri durumlar göz önünde tutularak afetlerin genel hayata etkililiğine ilişkin hususlar, zaman içerisinde çıkartılan yönetmeliklerle belirlenmiştir. Bu nedenle mevcut raporda idarenin sorumluluğu 7269 sayılı kanun kapsamında değerlendirilmiştir.

2.HUKUKTA İDARENİN SORUMLULUĞU

Hukukta sorumluluk “siyasi sorumluluk”, “cezai sorumluluk” ve “mali (hukuki) sorumluluk” olarak üçe ayrılmaktadır. Siyasi sorumluluk, siyasi yöneticilerin halka karşı olan sorumluluğunu ifade etmektedir. Cezai sorumluluk ise ceza hukukuna ilişkin sorumluluk demektir.

"...Bir kamu tüzel kişisi olan idarenin cezai sorumluluğunun olması mümkün olmadığından, İdarenin görevlileri, görevleriyle ilgili olarak veya görevlerini yerine getirirken suç teşkil eden fiilleri nedeniyle şahsen sorumlu olurlar..."³

Hukuki sorumluluk olarak idarenin sorumluluğu ise idari faaliyetler sırasında verilmiş olan zararların idarece karşılanmasını ifade etmektedir. İdare hukukunda idari sorumluluk “kusurlu sorumluluk” ve “kusursuz sorumluluk” olarak belirlenmiştir. Kusurlu sorumluluk yaygın görüş olarak hizmet kusuru olarak açıklanmaktadır.

³(GÖZLER Kemal, İdare Hukuku Dersleri, Ekin Yayınları, Bursa, 2008, s. 715)

Sarıca, hizmet kusurunu; "...İdarenin ifa ile mükellef olduğu herhangi bir amme hizmetinin ya kuruluşunda, tanzim ve tertibinde veya teşkilatında, bünyesinde, personelinde yahut işleyişinde- gereken emir, direktif ve talimatın verilmemesi, nezaret, murakebe, teftişin icra olunmaması, hizmete tahsis olunan vasıtaların kifayetsiz, elverişsiz, kötü olması, icap eden tedbirlerin alınmaması, geç, vakitsiz hareket edilmesi ..." şeklinde tanımlamaktadır."⁴

Danıştay içtihatlarında hizmetin "hiç işlememesi", "geç işlemesi" veya "kötü işlemesi" hizmet kusuru olarak değerlendirilmekte ve sonuçları itibariyle idarenin sorumluluğu ortaya konmaktadır.

İdarenin yürütmekle yükümlü olduğu bir hizmetin kuruluşunda, düzenlenişinde veya işleyişindeki nesnel nitelikli bozukluk, aksaklık veya boşluk olarak tanımlanabilen hizmet kusuru; hizmetin kötü işlemesi, geç işlemesi veya hiç işlememesi hallerinde gerçekleşmekte ve idarenin tazmin yükümlülüğünün doğmasına yol açmaktadır⁵. Hizmet kusurunun yanında, idarenin hiçbir kusuru bulunmayan bazı eylem ve işlemler sonucu meydana gelen zararları tazmin yükümlülüğü olarak tanımlayabileceğimiz idarenin kusursuz sorumluluğu da söz konusudur. İdarenin bazı davranışlarıyla kusurlu olmasa da verdiği zararı karşılama noktasında sorumludur.

Kusursuz sorumluluk, idarenin herhangi bir kusuru olmasa bile idari faaliyetlerle zarar arasında nedensellik bağı kurulabildiği hallerde idarenin oluşan zararı tazmin etme yükümlülüğü olarak tanımlanabilir. Kusursuz sorumluluk istisnai nitelikte bir sorumluluktur. İdare hukukunda kusura dayalı yani hizmet kusuruna dayalı sorumluluk esastır.⁶

İdarenin hukuki sorumluluğundan söz edebilmek için hizmet kusuruna neden olacak idari davranış, sonucunda zararın oluşması ve hizmet kusuruyla zarar arasındaki illiyet bağının varlığı gereklidir.

İdari davranışın yanında zarara, başka etkenlerin de katılması idari davranış ile zarar arasındaki nedensellik bağını her zaman kesmez. Kimi hallerde zararın oluşmasına veya artmasına neden olan diğer etkenler idarenin sorumluluğunu, o etkenin yüzdesi oranında azaltır.

İdare için zararı tazmin yükümlülüğü, başka bir nedenin onu geri plana itecek kadar ağır olması halinde ortadan kalkar. Bu durumda aslında nedensellik bağının kesilmesi söz konusu değildir. Zira nedenler zinciri devam etmektedir. Fakat zarara sebep olan olay daha önceki olayları gölgelemektedir. Başka bir ifadeyle illiyet bağının kesilmesinden bahsediliyorsa da aslında bu durumda söz konusu olan, zararlı idari davranış arasında illiyet bağının hiç kurulamamasıdır. Bunun yanında her zaman için illiyet bağının kesilmesi söz konusu olmaz. Zarar, idarenin davranışından kaynaklanmaya devam ediyor olmakla birlikte dış etkenler zararın artmasına yol açarsa bu halde idare sadece kendisine düşen miktarı tazminle mükellef olur.⁷

İlliyet bağını etkileyen nedenlerden biri de mücbir sebeptir. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu mücbir sebebi "kökeni, doğal, sosyal ve hukuki olması itibariyle failin dışında kalan,

⁴(ÖZAY İlhan, Günışığında Yönetim, Alfa Yayınları, İstanbul 1996, s.741)

⁵D.10.D. Karar Tarihi: 13.07.2010, E. 2007/6322, K. 2010/5981

⁶(BUCAKTEPE Adil, Depremden Dolayı İdarenin Sorumluluğu, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17-18, Sayı: 26-27-28-29, Yıl: 2012-2013)

⁷(EVREN Can Çınar, İdarenin Sorumluluğunu Etkileyen Neden Olarak Mücbir Sebep, https://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/14_1_10.pdf)

fail tarafından önlenme olanağı bulunmayan, önceden takdir ve tahmin edilemeyen olaylar” olarak tanımlanmaktadır.⁸

Bir olay mücbir sebep sayılması için dışsal, öngörülemez ve önlenemez olmalıdır. "Mücbir sebep şartları kümülatif şartlardır. Bir olayın mücbir sebep olarak nitelendirilebilmesi için bu üç şartı birlikte yerine getirmesi gereklidir."⁹

Deprem sonucu meydana gelen zarardan idareyi sorumlu tutabilmek için şu sorular yanıt bulmalıdır:

- Deprem mücbir sebep midir?
- Deprem ve sonucunda meydana gelecek zarar öngörülemez ve önlenemez midir?
- Deprem ve sonuçlarını, idare 10 il açısından öngörebilmiş midir?
- Depremi öngörülen sonuçlarını önlemek için yasal yükümlülükler yerine getirilmiş midir?

3. DEPREM MÜCBİR SEBEP MİDİR?

3.1. Danıştay kararlarında mücbir sebep

Danıştay depremde idarenin sorumluluğuna ilişkin kararlarında depremin mücbir sebep sayılıp sayılmayacağını tartışmış ve depremin mücbir sebep olarak değerlendirilerek zararlar illiyet bağını kestiğini kabule olanak bulunmadığı yönünde tespitlerde bulunmuştur.

“Bir idari işlem veya bir idari sözleşmenin uygulanması durumunda olmayan, idarenin her türlü faaliyetlerinden veya hareketsiz kalmasından, araçlarının kullanımından, taşınır ve taşınmaz mallarının veya tesislerinin yönetiminden dolayı oluşan zararları idari eylem sonucu oluşan zarar ve buna yol açan eylemi de sonuç olarak idari eylem kavramı içerisinde düşünmek gerekmektedir. Deprem nedeniyle olduğu ileri sürülen zararların tazmini istemiyle açılan bu davada, yapının üzerinde bulunduğu zeminin özelliği, zemin durumuna göre depreme dayanıklılığının kontrolü, yapı kullanma izni bulunup bulunmadığı, imar planları ve inşaat ruhsatlarının hangi idarelerce yapıldığı ve verildiği, yapıların imar açısından denetlenmesi, afete uğramış ve uğrayabilecek bölgeler ile yapı ve ikamet için yasaklanmış afet bölgelerinin tespit ve ilan edilip edilmediği, afet bölgelerinde yapılacak yapılarla ilgili kuralları, yapı tekniklerini, projelendirme esaslarını, ülkenin deprem haritalarını hazırlamak konusunda idarelerin üzerlerine düşen görev ve yetkileri yerine getirip getirmediği, denetim ve kontrol görevlerini yapıp yapmadığı hususları ayrı ayrı irdelenmeli ve idarece gerekli önlemlerin alınıp alınmadığı belirlenmeli ve bunun sonucuna göre; idarenin belli bir hareket tarzı izleyip izlemediği veya hareketsiz kalıp kalmadığı ortaya konulmalıdır. Olaya bu açıdan bakınca yukarıda yapılan belirleme sonucu olayda idarelerin hareketsizliği söz konusu olmakla öğretide de kabul edildiği gibi idarenin bu hareketsizliğinin ‘olumsuz eylem’ olarak kabulü gerekmektedir. Mücbir sebep, sezilemeyen ve karşı konulamayan bir olayı ifade eder. Bu sebep, zararı idareye yüklenebilir olmaktan çıkararak ve zararlar idari faaliyet arasındaki illiyet bağını kesen dış bir etken olarak doğal, toplumsal veya hukuki bir olaydan kaynaklanabilir. Sezilemezlik, karşı konulamazlık, kusursuzluk ve gerçeklik halleri mücbir sebebin ayırt edici öğelerini oluşturmaktadır. Deprem kuşağında yer alan bölgede, deprem gerçeğinin bir veri alınması suretiyle yerleşmelerle ilgili alanların belirlenmesi, bu alanlardaki yapılaşmaya ilişkin kararların alınması, uygulanması ve denetlenmesiyle ilgili idari faaliyetlerin bütünündeki olumsuzluklardan oluşan idarenin ‘olumsuz eyleminin’ bulunması durumunda, depremin

⁸(D.İ.D.D.K., Karar Tarihi: 17.12.2009, E. 2008/11, K. 2009/3108)

⁹ (GÖZLER Kemal, İdare Hukuku Dersleri, Ekin Yayınları, Bursa, 2008, s.765)

mücbir sebep olarak değerlendirilerek zararlar illiyet bağına kestiğini kabule olanak bulunmamaktadır. Bu durumda, Mahkemece uğranıldığı ileri sürülen zararın oluşumunda idarenin hizmet kusuru bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi sonucu bir karar verilmesi gerekirken depreminin mücbir sebep kabul edilerek zararlar idari faaliyet arasındaki nedensellik bağının ortadan kalktığı gerekçesiyle davanın reddi yolundaki kararda isabet görülmemiştir"¹⁰

Bir başka kararda: "Bir idari işlem veya bir idari sözleşmenin uygulanması durumunda olmayan, idarenin her türlü faaliyetlerinden veya hareketsiz kalmasından, araçlarının kullanımından, taşınır ve taşınmaz mallarının veya tesislerinin yönetiminden dolayı oluşan zararları idari eylem sonucu oluşan zarar ve buna yol açan eylemi de sonuç olarak idari eylem kavramı içerisinde düşünmek gerekmektedir.

Deprem nedeniyle oluştuğu ileri sürülen zararların tazmini istemiyle açılan bu davada, yapının üzerinde bulunduğu zeminin özelliği, zemin durumuna göre depreme dayanıklılığının kontrolü, yapı kullanma izni bulunup bulunmadığı, imar planları ve inşaat ruhsatlarının hangi idarelerce yapıldığı ve verildiği, yapıların imar açısından denetlenmesi, afete uğramış ve uğrayabilecek bölgeler ile yapı ve ikamet için yasaklanmış afet bölgelerinin tespit ve ilan edilip edilmediği, afet bölgelerinde yapılacak yapılarla ilgili kuralları, yapı tekniklerini, projelendirme esaslarını, ülkenin deprem haritalarını hazırlamak konusunda idarelerin üzerlerine düşen görev ve yetkileri yerine getirip getirmediği, denetim ve kontrol görevlerini yapıp yapmadığı hususları ayrı ayrı irdelenmeli ve idarece gerekli önlemlerin alınıp alınmadığı belirlenmeli ve bunun sonucuna göre; idarenin belli bir hareket tarzı izleyip izlemediği veya hareketsiz kalıp kalmadığı ortaya konulmalıdır. Olaya bu açıdan bakınca yukarıda yapılan belirleme sonucu olayda idarelerin hareketsizliği söz konusu olmakla öğretide de kabul edildiği gibi idarenin bu hareketsizliğinin "olumsuz eylem" olarak kabulü gerekmektedir." ¹¹

3.2. Anayasa Mahkemesi kararlarında mücbir sebep

Anayasa Mahkemesi 2015/8599 başvuru numaralı ve 08/05/2019 tarihli Ecrin Akkaya kararında :

"Kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm olayları ile -somut başvuruda olduğu gibi- olası sonuçlarının farkında olmalarına rağmen kamu makamlarının kendilerine verilen yetkiler kapsamında tehlikeli bir faaliyet nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almamaları nedeniyle ortaya çıkan ölüm olaylarında, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte ceza soruşturması yürütülmesi ölenin yakınlarının mağdur sıfatlarının ortadan kalkması için yeterli değildir..." şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Yine Serpil Kerimoğlu başvurusunda (Başvuru Numarası: 2012/752 - Karar Tarihi: 17/9/2013) yüksek mahkeme şöyle değerlendirmelerde bulunmuştur:

"Kişinin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığını koruma hakkı, birbirleriyle sıkı bağlantıları olan, devredilmez ve vazgeçilmez haklarındandır. Anayasa Mahkemesince belirtildiği gibi yaşam ve vücut bütünlüğü üzerindeki temel hak, devletlere pozitif ve negatif yükümlülük yükleyen haklardandır. (AYM, E.2007/78, K.2010/120, K.T. 30/12/2010)

Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı kapsamında, devletin, negatif bir yükümlülük olarak, yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bunun yanı sıra devlet, pozitif bir

¹⁰(D.11.D., Karar Tarihi:29.06.2007, E. 2005/1353, K. 2007/6248)

¹¹(D.6.D., Karar Tarihi:12/04/2004, E. 2004/2115, K. 2004/1477)

yükümlülük olarak, yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin, gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü altındadır. (AYM, E.1999/68, K.1999/1, K.T. 6/1/1999) Devlet, bireyin maddi ve manevi varlığını her türlü tehlikeden, tehditten ve şiddetten korumakla yükümlüdür. (AYM, E.2005/151 K.2008/37, K.T. 3/1/2008; E.2010/58, K.2011/8, K.T. 6/1/2011)

Devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında can kaybının gerçekleştiği durumlarda Anayasa'nın 17. maddesi, Devlete, elindeki tüm imkânları kullanarak, yaşam hakkını korumak için oluşturulan yasal ve idari çerçevenin gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir. Bu yükümlülük, kamusal olsun veya olmasın, yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyet bakımından geçerlidir.

Ancak, özellikle insan davranışının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlemin veya yürütülecek faaliyetin tercihi göz önüne alınarak; pozitif yükümlülük, yetkililer üzerine aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanmamalıdır. Pozitif yükümlülüğün ortaya çıkması için yetkililerce, belirli bir kişinin hayatına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin bulunduğu bilmesi ya da bilinmesi gerektiği durumların varlığı kabul edildikten sonra, böyle bir durum dahilinde, makul ölçüler çerçevesinde ve sahip oldukları yetkiler kapsamında bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde kamu makamlarının önlem almakta başarısız olduklarının tespiti gerekmektedir (benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Keenan/Birleşik Krallık, 27229/95, 3/4/2001, §§ 89-92, ve A. ve Diğerleri/Türkiye, 27/7/2004, 30015/96, § 44-45, İlbeyi Kemaloğlu ve Meriye Kemaloğlu/Türkiye, 19986/06, 10/4/2012, § 28).

3.3. AİHM kararlarında mücbir sebep

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) devletin pozitif yükümlülüğüne vurgu yaptığı bir kararında özetle şöyle değerlendirmede bulunmuştur;

- Devletin, “binaların müteahhitlerini mahkûm ettiği” yolundaki savunmasına itibar edilemez – mahkumiyet herhangi bir telafi/tazmin şekli oluşturamaz.
- Depremin hemen ardından acil yardım çalışmalarının ivedi ve etkin bir şekilde yürütülmemiş olması yaşam hakkının ihlalidir.
- Yaşam hakkı, bir yandan ölüme sebebiyet vermeyi engellemek diğer yandan da hayatları korumak için gerekli tedbirleri almayı gerektirir.
- Yaşam hakkı, doğal afet ile tehdit edilse bile geçerliliğini korur, devlete karşı ileri sürülür, zira devletin bu pozitif yükümlülüğü;
 - tehdidin kaynağı üzerinde çalışmayı
 - bu tehdidin risklerini azaltabilecek nitelikte tedbirleri almayı gerektirir.

Devlet, yakın olan, açıkça belirlenebilir nitelikteki tehlikeden özellikle yerleşim alanlarını etkileyen ve tekrar eden afetlerden sorumludur.

İnsan hayatı bakımından derin etkilere yol açan doğal afet, AİHS 2. Madde kapsamında yaşam hakkı ihlalini oluşturur.

- Devletin felaketi önleme görevi kapsamında (i) arazi düzenleme (ii) imar denetimi ile sorumludur.
- Devlet ayrıca felaketin etkilerine karşı halkı korumakla da yükümlüdür.
- Devlet görevlilerinin/makamların davranışları söz konusu olduğunda bu görevliler/makamlar kendi sorumlulukları altında meydana gelen ölümlere ilişkin sorumluluk üstlenmek zorundadır.
- Devletin önleyici pozitif tedbir alma yükümlülüğünden anlaşılması gereken ise; (i)resmi (ii) tarafsız (iii) bağımsız soruşturmaların gerçekleştirilmesidir.
- Yetkili merciler, örnek olacak şekilde özen ve çabukluk göstermelidir.
- Bahis konusu başvuruda tespit edilmiştir ki; zamanında harekete geçilmediği için mevcut delillerin nitelik/nicelikleri olumsuz etkilenmiş, özenli davranılmamış, soruşturmaların iyi niyetle yürütülüp yürütülmediği konusunda şüpheye düşülmüştür.¹²

3.4. Fransa İdare Mahkemesi kararlarında mücbir sebep

Fransa İdare Mahkemeleri de farklı kararlarında afetin mücbir sebep olarak değerlendirilemeyeceği yönünde tespitler yapmışlardır.

Lyon İdari İstinaf Mahkemesi 13 Mayıs 1997 tarih ve 94LY00923 ve 94LY01204 başvuru numaralı “Balusson et MutuellesduMans” başlıklı kararında bir kamp alanının su altında kalması ve 23 kişinin kaybına veya ölümüne yol açan sel afeti sebebiyle Fransız Devleti’nin ve ilgili bölge idaresinin sorumluluğuna hükmetmiştir. Davaya konu 14 Temmuz 1987 tarihli afette “Le Borne” isimli nehrin nehir yatağından taşmasına sebep olan sel afeti ne kadar şiddetli olursa olsun, Mahkeme 8 Temmuz 1936 yılında da bir fırtına sonrası “La Borne” nehrinin benzer şekilde taşıdığından ve kamp yerinin bulunduğu yerleşim alanında yaşayanların evlerini boşalmak zorunda kalmış olmasından bahisle bu afetin öngörülemez olmadığına ve idare açısından mücbir sebep olarak değerlendirilmemesi gerektiğine hükmetmiştir.¹³

Nice İdare Mahkemesi’nin 22 Ocak 2002 tarihli ve 96-2073 sayılı “Basset et SARL Pierre Basset c. Commune de Salernes” başlıklı kararında, şiddetli yağış sonrası oluşan sel afetinin mücbir sebep olarak değerlendirilemeyeceğini zira Ocak ve Kasım 1994 tarihindeki su debisi 1970 ile 1994 yılları arasında kaydedilen su debisine oranla daha yüksek olsa da aynı su debisinin Ocak 1978 ve Şubat 1974 tarihlerinde daha yüksek bir seviyeye ulaştığı da gözlemlenmiştir.¹⁴

4. DEPREM VE SONUCUNDA MEYDANA GELECEK ZARAR ÖNGÖRÜLEBİLİR VE ÖNLENEBİLİR MİDİR?

Bilim insanları ve meslek kuruluşları tarafından yapılan çalışmalar ve, TBMM’de komisyon görüşmeleri ve hazırlanan raporlar depremin ve sonucunda meydana gelecek zararın öngörülebilir ve önlenebilir olduğunu ortaya koymaktadır.

¹²(AİHM - M. ÖZEL VE DİĞERLERİ / TÜRKİYE DAVASI (Başvuru No. 14350/05, 15245/05 ve 16051/05)

¹³(Bkz <https://www.legifrance.gouv.fr/ceta/id/CETATEXT000007461192>)

¹⁴(Bkz. <https://www.revuegeneraledudroit.eu/blog/2020/09/09/droit-administratif-francais-sixieme-partie-chapitre-3-section-2/>)

Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından 2013 yılında hazırlanan "Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı" nın amacı "... depremlerin neden olabilecekleri fiziksel, ekonomik, sosyal, çevresel ve politik zarar ve kayıpları önlemek veya etkilerini azaltmak ve depreme dirençli, güvenli, hazırlıklı ve sürdürülebilir yeni yaşam çevreleri oluşturmaktır." şeklinde belirtilmiştir. Eylem planında 2023 yılına kadar sorumlu kuruluşlarla, tarihlere göre gerçekleştirilecek eylemler belirlenmiştir.

Bilimsel gelişmeler ışığında, günümüzde; depremin kesin olarak hangi tarihte gerçekleşeceği bilinmiyorsa da, depremin yaklaşmakta olduğu, büyüklüğü, olası etkileri, hangi bölge ve zeminleri daha fazla etkileyeceği ve bunun sonucunda ortaya çıkabilecek hasar durumu, yaşanabilecek can kayıpları öngörülebilmektedir. Bu konuda bilim insanlarının ve meslek kuruluşlarının yaptığı çalışmalardan örnekler verilmiştir:

Korkmaz tarafından 2006 yılında yayınlanan bilimsel bir araştırmanın sonuç bölümünde şu tespitler yapılmıştır: "Antakya ve yakın çevresinin de içinde yer aldığı Antakya - Kahramanmaraş grabeni, farklı tektonik yapıların bir arada bulunduğu ve tektonik etkinliğin çok yaşandığı alanlardan biridir. Graben alanı, aktivitesini devam ettiren Ölü Deniz ve Doğu Anadolu Fayları ile Kıbrıs Yayı'nın etkisindedir. Antakya şehri ise grabenin güneyini şekillendiren Ölüdeniz Fayı'nın etkisi altındadır. Bu nedenle şehir çok yüksek bir sismik riske sahiptir. Tarihsel ve aletsel dönemde meydana gelen depremler bu sismik riski ispat etmektedir. Tarihsel dönemde, Antakya ve çevresinde yıkıcı etki yapan birçok deprem meydana gelmiştir. Ancak son yüz otuz beş yıldan beri bölgede gerilimi boşaltacak bir depremin olmayışı, gelecekte deprem olma riskini her geçen gün artırmaktadır. Çok uzun süren durgunluk döneminden dolayı, halk olası bir deprem tehlikesinden habersizdir. Bu durum tehlikenin boyutunu daha da artırmaktadır.

Antakya ve yakın çevresinde görülen yoğun tektonik rejim, kısa mesafede farklı zemin özelliklerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu zeminler olası bir depremde gösterecekleri tepkilere göre en zayıf zeminler, zayıf zeminler, az sağlam zeminler, orta derecede sağlam zeminler ve sağlam zeminler şeklinde sınıflandırılmıştır.

Graben alanı ve akarsu boylarındaki dolgu alanları, en zayıf ve zayıf zeminleri oluşturmaktadır. Olası bir depremde, zemin büyütmesi, sıvılaşmama, kopma, oturma ve heyelanlara bağlı şiddetin en çok hissedileceği zeminlerdir. Ne yazık ki bugün şehrin büyük bir bölümü bu zeminler üzerinde yer alır. Grabenin doğu ve batısında ana kaya özelliğindeki horst alanları, az sağlam, orta derecede sağlam ve sağlam zeminlerden oluşur. Az sağlam zeminler, grabenin batısında geniş alanlar kaplamaktadır. Yerleşme için uygun topografyaya sahiptir. Zemin özelliklerinden dolayı olası bir depremin şiddeti en az zayıf ve zayıf zeminlere göre daha az hissedilecektir. Orta derecede sağlam ve sağlam zeminler ise Habibineccar Dağı'nın batı yamaçlarında yer alır. Ancak burada eğim değerlerinin yüksek olması yerleşmeyi engellemektedir. Antakya'da mevcut yerleşme ile zemin özellikleri arasındaki ilişki, olası bir depremde ortaya çıkacak can ve mal kayıpları konusunda endişeyi artırmaktadır. Olası bir depremde can ve mal kayıplarının en az düzeyde gerçekleşebilmesi için yerleşmeler öncelikle sağlam ve orta derece sağlam zeminlerin topografik olarak yerleşmeye elverişli bölümlerine inşa edilmelidir. Ancak sağlam zeminlerin yerleşmeye elverişli alanların az olması, ileride şehrin gelişimini karşılayamaz. Bu nedenle şehrin gelişimi Asi nehrinin batısında topografik olarak yerleşmeye daha elverişli ve geniş alana sahip sağlam zeminlere yönlendirilmelidir."¹⁵

¹⁵(KORKMAZ H. Antakya'da Zemin Özellikleri ve Deprem etkisi Arasındaki İlişki, Coğrafi Bilimler Dergisi, 2006, 4 (2) s. 49-66.)

Yine TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası "Fay Üzerinde Yaşayan Kentlerimiz: Hatay Raporu" nu 08/02/2021 tarihinde hazırlayarak, raporu Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı, muhalefet liderleri, Bakanlar, Hatay milletvekilleri, Hatay Valisi ve Hatay Belediye Başkanına göndermiştir. Raporunda "Hatay'ın kent merkezi olan Antakya zemini alüvyon olan illerimizden biridir. Deprem dalgaları bu tür zeminler tarafından büyütülerek binalara iletilir. Zemin büyütmesi olarak tanımlanan bu durum bir deprem olduğu takdirde Antakya'nın kaya üzerinde yer alan illerden daha şiddetli olarak sarsılacağı, bunun sonucunda da hasar oranının fazla olacağı anlamına gelmektedir." "Antakya zayıf bir zemine sahip olmanın, bu nedenle de olası bir depremde şiddetle sarsılacak olmanın yanı sıra il merkezindeki binaların altından diri fay geçen illerimizden biridir. Bu nedenle Antakya'nın 6,5'dan büyük bir olası depremde hem depremin yaratacağı şiddetli sarsıntı hem de yüzey faylanması tehlikesi nedeniyle hasar alması beklenmektedir. Bu durumda en akıllıca yaklaşım yapıların deprem sarsıntısını karşılayacak biçimde kurallara uygun hale getirilmesidir. Ayrıca diri fayların yerinin net olarak belirlenmesinin ardından fay sakinim bandı üzerindeki bina ve bina türü yapıların zaman içerisinde kaldırılarak bu alanlardaki nüfus yoğunluğunun azaltılması, yüzey faylanması tehlike kuşağı içerisindeki yerlerin farklı biçimde (park, günübirlik tesisler vb) kullanılması, henüz yerleşim olmayan bu tür alanlar varsa da bunların bina ve bina türü yapılar için kullanılmak üzere imara açılmaması gerekir. Mikro bölgeleme çalışmaları ve Deprem Master Planı bir ilin deprem ile mücadelesinin temel adımları ve alınabilecek önlemlerin yol haritasıdır." şeklinde tespitler yapıldıktan sonra şu hususlara özellikle dikkat çekilmiştir;

"Bu kapsamda;

Hatay valiliği veya Hatay Büyükşehir Belediyesi tarafından kent ölçeğinde uluslararası uygulama örnekleri de baz alınarak mikro bölgeleme çalışmalarının yapılması, mikro bölgeleme çalışması yapılmış yerleşim birimleri var ise bunların gözden geçirilmesi ve ihtiyaç halinde yenilenmesi,

Mikro bölgeleme çalışmaları kapsamında, diri fayların yerinin yerleşime uygunluk açısından hassas olarak belirlenmesi, deprem üretme potansiyellerinin etüdü için üzerlerinde paleosismoloji çalışmalarının yapılması, paleosismoloji çalışması yapılan alanlarda ise herhangi bir tartışmaya sebebiyet vermemek adına düzenlenen raporların mümkünse bir heyetin incelemesine tabi tutulması,

Hatay'da birçok yerleşim alanının zayıf mühendislik özelliklerine sahip zemin birimleri üzerine oturması, sınılaşma veya yanal yayılmaya uygun alanların varlığı ile kıyı yerleşim alanlarının Akdeniz'de deniz içinde meydana gelebilecek olası bir depremde oluşabilecek tsunami olayından etkilenebileceği düşüncesi ile mikro bölgeleme çalışmalarında bu hususlarında irdelenmesi gerektiği, yukarıdaki çalışma sonuçlarından elde edilecek bilgiler ve diğer disiplinlerden (jeofizik, jeodezi, inşaat, mimarlık, şehir plancıları v.d.) edinilecek bilgiler ile diğer afet olasılıkları ışığında Deprem Master Planının hazırlanması,

Deprem Master planı dikkate alınarak kentin gelişim ve yerleşim stratejilerinin yeniden belirlenmesi, gerekmektedir. Ayrıca; mikro bölgeleme çalışmaları kapsamında belirlenen diri fay hatlarının çevre düzeni planları dahil olmak üzere nazım ve uygulama imar planlarına işlenmesi, diri fay hatlarının sakinim bandı içinde kalan yapıların kentsel dönüşüm ve yenileme kapsamına alınarak bu alanlarda yaşayan yurttaşlarımızın can ve mal güvenliklerinin sağlanması, fay sakinim bandı içindeki alanlar için yapı sınırlaması getirilmesi ile bu sorunların çözümüne vesile olacağını düşündüğümüz "fay yasasının" TBMM' inde acilen görüşülerek yasalaşması gerekmektedir.

TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası olarak deprem üretme potansiyeli yüksek olan çok sayıda fay hattı ve zonu üzerine yerleşmiş bulunan Hatay'ın olası bir depremde büyük acılara sebebiyet verebilecek sonuçlarla karşılaşılmasında için bugünden gerekli hazırlık ve çalışmalarının başlatılması gerektiği düşünülmektedir. Kamu yararı çerçevesinde yapılacak bu çalışmalara Odamız her türlü desteği vermeye hazırdır."

Yine TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası "Fay Üzerinde Yaşayan Kentlerimiz: Kahramanmaraş Raporu" nda ;

"...Kahramanmaraş kent merkezi zemini alüvyon olan illerimizden biridir. Deprem dalgaları bu tür zeminler tarafından büyütülerek binalara iletilir. Zemin büyütmesi olarak tanımlanan bu durum bir deprem olduğu takdirde Kahramanmaraş kent merkezinin kaya üzerinde yer alan illerden daha şiddetli olarak sarsılacağı, bunun sonucunda da hasar oranının fazla olacağı anlamına gelmektedir. Örneğin 2020 yılında yaşanan İzmir ve Sivrice depremleri deprem merkezinden çok uzaklarda büyük hasarlar yaratmış, bunun ana nedeni olarak da düşük yapı kalitesi yanı sıra zemin büyütmesi gösterilmiştir. Öte yandan yapılan araştırmalar büyük bir depremde Kahramanmaraş kent merkezinin bilhassa güney kesimlerinde sıvılaşma olaylarının da yaşanabileceğini göstermektedir. Belli büyüklüğe ulaşan depremlerde belli koşullara sahip zeminlerde meydana gelebilen sıvılaşma, zeminin üstündeki yapıları taşıyamamasına neden olmakta, yapılar yer sarsıntısının bir sonucu olan bu olay nedeniyle de hasar almaktadır..." şeklinde tespitler yapılmış ve idarenin gerekli tüm birimlerine rapor iletilmiştir.

Bir Havalimanı Hikayesi

Kahramanmaraş merkezli depremlerde pisti kırılan Hatay Havalimanı'nın bilirkişi raporlarına, mahkeme kararlarına ve Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nın karşı görüşüne rağmen yapıldığı ortaya çıktı. İlk açılan davada deprem riskine dikkat çekilirken ikinci davada bu risk unutuldu. Proje iktidarın ısrarıyla tüm itirazlara rağmen yapıldı. Deprem ve öncesinde havalimanını 2 kez su basması, itirazların haklı olduğunu bir kez daha ortaya koydu.

Hatay Limanı'nın zemininde oluşan çatlaklar nedeniyle kullanılamaz hale geldi. Arama-kurtarma ekipleri, başka havalimanlarına inmek zorunda kalırken yardımlar da bölgeye geç ulaştı. Hava yolunun kapalı olması ayrıca bölgede kara trafiğine neden oldu. Tüm itirazlara rağmen 1. Derece Fay Hattı'nın ve kurutulan Amik Gölü'nün üstüne inşa edilen havalimanı, yanlış politikaların en net örneği.

Dönemin, Çevre ve Orman Bakanlığı tüm itirazlara ve mahkeme kararlarına rağmen iki kez çevresel etki değerlendirme (ÇED) olumlu kararı verdi. ÇED raporunda teknik eksiklikler olduğunu ifade eden bilirkişiler, deprensellik etkisi çalışmasının eksik olduğunu belirterek büyük riske dikkat çekti. İptal edilen ÇED kararının ardından sanki bölgedeki risk ortadan kalkmış gibi Bakanlık ikinci kez aynı kararı verdi. Mahkeme bu kez, itirazları görmezden geldi.

Bakanlık ilk onayı 2011'de verdi: İlk olarak pistini İntaş İnşaat'ın, terminal binasının ise YDA'nın yaptığı havalimanı projesine ilişkin dönemin Çevre ve Orman Bakanlığı, ÇED olumlu kararı verdi. Projenin fay hattı ve kurutulan Amik Gölü'nün üzerine yapıldığına dikkat çeken TEMA Vakfı, karara itiraz etti.

Mahkeme bilirkişi atadı: Adana 1. İdare Mahkemesi'nde görülen davada bilirkişi keşfi yapılmasına karar verildi. Keşfin ardından bilirkişiler tarafından hazırlanan raporda, deprem riskine dikkat çekildi: "Jeolojik özellikler verilmiş fakat 1.derece deprem kuşağında olan havaalanına deprensellik etkisi çalışması yaptırılmamıştır ve bu konuda alınması gereken önlemler raporda belirtilmemiştir."

3 Temmuz 2003'te, bilirkişiler raporu doğrultusunda karar veren mahkeme deprem riskinin yanı sıra şu noktalara dikkat çekti:

- ÇED raporunu hazırlayan kişilerin, bu raporu hazırlamaya yetecek yeterlilikten yoksun olması,
- Göçmen kuş hareketleri ve yerin eski bir göl olması nedeniyle biyolojik çevresinin olumsuz etkileneceği,
- İnşaat ve işletme sırasındaki çevreye verilecek olumsuz etkilerin yeterli düzeyde incelenmemiş ve alınması gereken önlemlerin tespit edilmemiş olması,
- Sağlıklı ve dengeli bir çevrede çevrenin korunup sürdürülmesi amacıyla var olan mevzuata aykırılıklar barındırdığı yer almaktadır.

Çevre ve Orman Bakanlığı karara itiraz ederek temyize taşıdı. Danıştay 6. Dairesi, Bakanlığın itirazını reddederek, iptal kararını onadı.

Bilirkişi raporlarını, mahkeme kararlarını dinlemeyen iktidar projede ısrarını sürdürdü. Temyiz sürecinde harekete geçen Bakanlık, küçük dokunuşlarla revize edilmiş yeni bir ÇED dosyasına onay verdi. İkinci kez verilen ÇED olumlu kararına açılan dava bu süreçte, Hatay'a idare mahkemesi açıldığı için Hatay İdare Mahkemesi'nde görüldü. Bilirkişi incelemesi yaptıran mahkeme, bilirkişi raporuna zamanında itiraz edilmediğini öne sürerek iptal talebini reddetti.

Bu kez kararı temyize TEMA taşıdı. İtirazları haklı bulan Danıştay 6. Dairesi, alt mahkemenin ret kararını iptal ederek Hava Kuvveti Komutanlığı Uçuş Emniyet Şube Müdürü tarafından Ağustos 2004'te verilen görüşe dikkat çekti: "Alanın uçak-kuş çarpışması bakımından çok yüksek risk taşıdığı, yolcu taşıyan bir uçağın düşmesi sonucu birçok yolcunun hayatını kaybedebileceği, alanın uçuş emniyeti bakımından kesinlikle sakıncalı olduğu hususların vurgulandığı görülmüştür."

Tüm itirazlara rağmen projede ısrarcı olan Bakanlık, Danıştay'a karar düzeltme başvurusunda bulundu. Danıştay 14. Dairesi'nde görülen dava bu kez Bakanlığın lehine çıktı. Proje için büyük uğraşlar veren Bakanlık böylece; bilirkişi raporlarına, mahkeme kararlarına, Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nın uyarılarına rağmen hukuki süreci kazanmış oldu.¹⁶

Yine Hatay havalimanıyla ilgili yapılan bir araştırmanın sonuç ve öneriler kısmında şu tespitlere yer verilmiştir:

"Amik Ovası tabanında, eski Amik Gölü sınırları içerisinde yer alan Hatay havaalanı yer seçimi açısından oldukça riskli bir konumdadır. Bu durum havaalanının yapımı sırasında da birçok kez gündeme gelmiş, ancak ne yazık ki gerekli hiçbir önlem alınmamıştır. Bu alan jeomorfolojik özelliklerden kaynaklanan sel ve taşkın, zemin özelliklerinden kaynaklanan deprem riski altındadır. Özellikle de bunlara bağlı ortaya çıkabilecek (sel-taşkın-su basması ve deprem, sınılaşma) diğer olumsuz faktörler de bu alanı derin bir şekilde etkileyebilecektir.¹⁷

Yukarıda belirtilen pek çok rapor ve bilimsel veri ışığında da görüleceği üzere; ülkemizde meydana gelebilecek depremler ve depremlerin sonucunda oluşabilecek zararlar, idare

¹⁶(<https://www.birgun.net/haber/ordu-bile-karsi-cikmis-hatay-havalimani-zeminini-iktidar-in-istrari-kirdi-421558>)

¹⁷ (Özşahin, E. Hatay Havaalanının Jeomorfolojik Özellikler ve Doğal Risk Açısından Değerlendirilmesi <https://www.acarindex.com/pdfs/123123>)

tarafından büyük oranda öngörülebilir nitelikte olup deprem sonucunda oluşacak zararlar da önemli ölçüde önlenebilir durumdadır.

5. İDARE, DEPREM VE SONUÇLARINI DEPREM BÖLGESİ AÇISINDAN ÖNGÖREBİLMİŞ MİDİR?

Doğa olayları içerisinde depremler, gerekli tedbirlerin alınmaması nedeniyle afete dönüşerek yıkıcı sonuçlara yol açmaktadır. Türkiye, yeryüzünün en aktif fay zonları üzerinde bulunan bir ülke olması nedeniyle deprem risklerinin azaltılması ve yıkıcı etkilerinin en aza indirilmesi için AFAD bünyesinde çok sayıda plan ve proje hazırlanmıştır.

Depreme dirençli toplum ve yerleşim alanları oluşturmak üzere AFAD bünyesinde Türkiye Afet Riskini Azaltma Planı hazırlık çalışmaları başlamış, İller Düzeyinde Afet Riskini Azaltma Planları oluşturulmuştur. Aşağıda bu kapsamda hazırlanan Plan ve Projelere yer verilmiştir.

5.1. Ulusal Deprem Stratejisi Eylem Planı (UDSEP)

Ulusal düzeyde deprem riskinin azaltılması, kurum ve kuruluşlarla depreme karşı hazırlıklı bir toplum oluşturulması için Ulusal Deprem Stratejisi Eylem Planı hazırlanmıştır. AFAD bünyesinde yapılan çalışmalar sonucunda oluşturulan Eylem Planının eksen ve hedefleri ile sorumlu kuruluşlar şöyle sıralanmıştır:¹⁸

EKSEN A : Depremleri Öğrenmek	
SORUMLU KURULUŞLAR 1.AFAD 2.Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 3.Harita Genel Komutanlığı 4.Kandilli Rasathanesi 5.Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	HEDEFLER 1.Deprem Bilgi Altyapısının Geliştirilmesi 2.Deprem Tehlike Analizleri ve Tehlike Haritalarının Geliştirilmesi

EKSEN B: Deprem Güvenli Yerleşme ve Yapılaşma	
SORUMLU KURULUŞLAR 1.Kalkınma Bakanlığı 2.AFAD 3.Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 4.Milli Eğitim Bakanlığı	HEDEFLER 3.Deprem Güvenli Yerleşme ve Depreme Dayanıklı Yapılaşmanın Sağlanması 4.Tarih ve Kültür Mirasının Depremden Korunması

¹⁸<https://www.afad.gov.tr/udsep-2023>

5.Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı
6.Kültür ve Turizm Bakanlığı

EKSEN C: Depremlerin Etkileriyle Baş Edebilmek

SORUMLU KURULUŞLAR

- 1.AFAD
- 2.Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK)
- 3.Milli Eğitim Bakanlığı
- 4.İçişleri Bakanlığı
- 5.Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
- 6.Hazine Müsteşarlığı
- 7.Sağlık Bakanlığı

HEDEFLER

- 5.Depremlere ve Diğer Afetlere İlişkin Eğitim ve Halkın Bilinçlendirilmesi Faaliyetinin Geliştirilmesi
- 6.Deprem Stratejisinin Bütüncül ve Etkin Bir Hale Getirilmesi İçin Mevzuat Düzenlemelerinin Gerçekleştirilmesi
- 7.Depremlere ve Diğer Afetlere Zamanında, Hızlı ve Etkili Olarak Müdahale Edilebilmesinin Sağlanması

5.2.Sendai Sözleşmesi

2015 sonrası afet risklerinin azaltılmasını konu alan Sendai Çerçevesi, 14-18 Mart 2015 tarihleri arasında, Japonya'nın Miyagi eyaleti, Sendai kentinde düzenlenen BM Afet Risklerinin Azaltılması Üçüncü Dünya Konferansı'nda kabul edilmiş ve dört öncelikli alanda yerel, ulusal, bölgesel ve küresel seviyelerde, sektörler içinde ve arasında devletler tarafından gerçekleştirilecek birtakım eylemlere ihtiyaç olduğu belirlenmiştir.

Bunlar:

Öncelik 1 - Afet riskini anlamak;

Öncelik 2 - Afet riskinin yönetilmesi için afet risk yönetişimini güçlendirmek;

Öncelik 3 - Dirençlilik için afet risk azaltımına yatırım yapmak;

Öncelik 4 - Etkin müdahale için afete hazırlık çalışmalarını geliştirmek ve iyileştirmek, rehabilitasyon ve yeniden inşa safhalarında

“Öncekinden Daha İyisini İnşa Etmek”.

Sendai Sözleşmesi doğrultusunda AFAD tarafından hazırlanan İl Afet Risk Azaltma Planlarında illerin olası depremlerde karşı karşıya olacağı durumlar tespit edilmiştir. Rapor kapsamında afette en fazla zarar gören 4 ile ilişkin İRAP raporlarına yer verilmiştir.

5.3. İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP)

5.3.1. Hatay İRAP

Hatay planında deprem riski ve sonucunda oluşabilecek zarara ve can kayıplarına dikkat çekilmiş, deprem senaryolarıyla öngörülen durum ortaya konmuştur.

Hatay deprem üreten önemli tektonik yapıların bulunduğu bölgede yer almaktadır. Bölgenin günümüzdeki topoğrafik yapısını kazanmasında etkin olan bu tektonik yapıların en önemlileri Ölü Deniz Fay Zonu (ÖDFZ) ve Doğu Anadolu Fay Zonu (DAF)'dır. Tarihsel deprem kayıtları, bölgede 130 yıldır büyük yıkıcı deprem gelişmediğini, dolayısıyla Antakya ve bölgenin gelecekte yıkıcı deprem tehlikesi altında olduğunu göstermektedir. Antakya ve çevresi gelecekte hem Garb fayında, hemde Karasu (DAF) fayında olacak depremlerden etkilenecektir. Tarihsel dönem deprem kayıtlarının, ayrıca aletsel döneme ait depremlerin dağılımı özellikle Antakya-Samandağ çöküntü alanı ve çevresinin deprensellik açısından aktif olduğunu ortaya koymaktadır. Bu veriler bölgedeki, jeolojik ve jeomorfolojik verilerle diri oldukları ortaya konmuş olan fayların deprem üretme potansiyeli taşıdıkları ve aktif olduklarını desteklemektedir. Bütün bu veriler bölgenin ciddi deprem tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu göstermektedir. (Pampal ve Özmen, 2010)

5.3.2. Kahramanmaraş İRAP

Kahramanmaraş planında deprem risk potansiyeline dikkat çekilerek ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır. Bölgenin çok uzun sayılabilecek bir durgunluk dönemi geçirmekte oluşu nedeniyle halk, olası bir deprem tehlikesinden habersizdir. Bu durum tehlikenin boyutunu bir kat daha artırmaktadır. Bu nedenle olası bir depremde can ve mal kayıplarını en aza indirmek için, meskun alanlarda zemin etütlerinin ayrıntılı olarak yapılması ve tehlikeli zonlardaki yapıların tahliyesi zaruridir. Ayrıca, yeni kurulacak köy, kasaba ve kentlerin kuruluş ve gelişme yerlerinin seçiminde deprem etkinliği ve deprem riski mutlaka dikkate alınmalıdır. Aktif faylardan uzak ve sağlam zeminler üzerinde, betonarme ve statik hesapları doğru olan, depreme dayanıklı binalar yapılmalıdır (Biricik ve Korkmaz, 2001).

Sonuç olarak, Kahramanmaraş yöresi ve çevresi, tektonik yapısı bakımından sismik aktivitesi yüksek olan birinci derecede deprem bölgesi içinde kalmaktadır. Bölge, diriliğini koruyan Doğu Anadolu Fayı ile Ölü Deniz Fayı'nın etkisi altındadır. Bu faylarda 200 yıllık bir enerji birikiminin olduğu ve sismik olarak oldukça yüksek bir potansiyel tehlikenin bulunduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda fayların henüz disloke olmayan segmentlerinin Kahramanmaraş yakınında yer alması bu kesimde risk derecesini arttırmaktadır. Doğu Anadolu Fayı ile Ölü Deniz Fayı'nın Kahramanmaraş'ın hemen güneyinde karşılaşmaları ve kollara ayrılarak büküm yapmaları, olması muhtemel büyük magnitüdü depremlerin episantr alanını oluşturabilir. Bu da riski ve oluşacak hasar derecesini artıracak endişesini doğurmaktadır. Bunun yanında yerleşmelerin büyük çoğunluğunun çok zayıf zeminler üzerinde yer alması bu endişeyi daha da kuvvetlendirmektedir.

5.3.3. Adıyaman İRAP

DAF sistemini oluşturan segmentlerden Palu-Hazar Gölü Segmenti Elazığ ve dolaylarının, Hazar Gölü-Sincik Segmenti Malatya ve dolaylarını, Çelikhane-Erkenek Segmenti Adıyaman ve dolaylarını, Gölbaşı-Türkoğlu Segmenti ise Kahramanmaraş ve dolaylarını direk olarak etkileyecek depremleri oluşturma potansiyeli taşımaktadırlar. Bahsedilen segmentlerin doğrusal uzanımları ve yanal devamlılıkları göz önüne alındığında bu fayların $M > 7.0$ depremlerini oluşturabilecek nitelikte olduklarını göstermektedir. Sınırlı veriler üzerine kurulu tarihsel deprem kayıtları DAF'ın farklı bölümlerinde son yüzyıldır büyük, yıkıcı deprem olmamasından dolayı fay zonu gelecekteki yıkıcı depremlerin riski altındadır. Türkiye deprem bölgeleri haritası incelendiğinde, Adıyaman ilinin 1. ve 2. deprem bölgeleri içerisinde kaldığı görülmektedir (Şekil 10). Doğu Anadolu Fay Zonu, Adıyaman ilinin yaklaşık 60 km

kuzeyinden KD- GB doğrultulu olarak geçmekte olup Adıyaman ili ve çevresi için önemli ölçüde deprem risk potansiyeli taşımaktadır.

5.3.4. Malatya İRAP

Planda Malatya İli ve Civarında Meydana Gelmiş Aletsel Dönem Depremlerine yer verilerek Malatya ilinin deprem açısından oldukça aktif olduğu ve 1. derecede tehlikeli deprem bölgesinde yer aldığı tespit edilmiş, tarihsel dönemlerde de birçok yıkıcı depreme maruz kalan Malatya'nın olası deprem senaryolarıyla karşılaşacağı zararın boyutları ortaya konmuştur.

"...Doğu Anadolu Fayı (DAF) ülkemizin en önemli deprem kuşaklarından birini oluşturmaktadır. DAF kuşağında Bingöl, Elazığ, Malatya, Adıyaman, Kahramanmaraş ve Antakya illeri bulunmaktadır. Bu deprem kuşağında yaklaşık 3 milyon kişi yaşamaktadır. DAF'ın jeolojik özellikleri ve tarihsel deprem kayıtları bu kuşak içerisinde 7'den büyük depremlerin olabileceğini göstermektedir. Tarihsel katalog verilerine göre MS 602 yılından 1905 yılına kadar bu hat üzerinde 26 yıkıcı deprem oluşmuştur. Bunların 16 tanesi Malatya, 2 tanesi Kahramanmaraş, 2 tanesi Muş- Bingöl arası, 2 tanesi Palu (Elazığ) ve 4 tanesi de Sivrice (Elazığ) çevresinde gerçekleşmiştir..." şeklinde tespitler yapıldıktan sonra olası depremin sonuçları;

- Yapısal Hasar (Hafif, Orta, Ağır ve Yıkık),
- Ayakta Tedavi Gerektiren Hasta Sayısı, Hafif Yaralı Sayısı, Ağır Yaralı Sayısı, Can Kaybı Sayısı,
- Geçici barınma hizmeti ihtiyacı duyabilecek kişi sayısı

açılımlarından belirlenmiştir.

5.4. Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)

Türkiye'de yaşanabilecek her tür ve ölçekteki afet ve acil durumlara etkin müdahale için görev alacak, kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve gerçek kişileri kapsıyor. Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliğinin 6. Maddesiyle Türkiye Afet Müdahale Planının tanımı hazırlanması ve nasıl yürürlüğe gireceği açıklanmıştır.

Planların hazırlanmasında dikkate alınacak başlıca varsayımlar şöyle belirlenmiştir:

- Muhtemel afetin geçmiş yıllarda o bölgede meydana gelen en büyük çaplı afetten daha büyük ve yaygın olabileceği, geçmişte bilinen afet hasarı olmasa dahi afet tehlike haritasındaki olası afetlerin meydana gelebileceği,
- Küresel ısınma, iklim değişikliği, kuraklık gibi yavaş gelişen doğal afetlerin süreç içinde daha önceden hiç yaşanmamış sonuçlar oluşturabileceği,
- Afetlerde yangınların çıkabileceği, sanayi ve enerji tesislerinde yangın, patlama, kimyasal sızma, akaryakıt veya petrol sızıntısı ve gaz kaçaqları gibi ikincil afetler meydana gelebileceği, aynı anda birden fazla afetle birden mücadele edilmesi gerekebileceği,
- Hasar gören bina sayısının fazla olabileceği, açığa kalan ailelerin barınma problemlerinin artabileceği,

- Afet bölgesi ve dışında ulaşım talebinin artabileceği,
- Ulaşım yollarında ve tesislerinde hasarlar meydana gelebileceği, ulaşımın bir süre aksayabileceği veya durabileceği,
- Barajların, santrallerin, akaryakıt depo ve tesisleri ile diğer önemli bina ve tesislerin hasar görebileceği veya tamamen yıkılabileceği, bu hasarlardan kaynaklanan can, mal kayıplarının olabileceği,
- İletişim ve haberleşme sistemlerinin kesintiye uğrayabileceği,
- Elektrik, doğalgaz, içme suyu, arıtma ve kanalizasyon tesislerinin ağır hasar görebileceği ve çalışamaz hale gelebileceği, bu durumun susuzluğa ve salgın hastalıklara yol açabileceği, ısınma, aydınlatma ve enerji sorunlarının ortaya çıkabileceği,
- Afetin, gece veya sabaha karşı meydana gelebileceği, mesai saatleri içerisinde veya tatil günlerinde, kış veya yaz şartlarından birisinde olabileceği,

Hasarın büyük olabileceği, enkaz altında insanların kalabileceği,

- Kuvvetli artçı veya başka depremler sonucunda binaların hasar düzeyinin artabileceği hatta yıkılabileceği,
- Gıda, ilaç, ısınma, barınma vb. temel ihtiyaçların karşılanmasında zorluklar yaşanabileceği,
- Kamu binası, sağlık ve eğitim tesisleri gibi kritik tesislerin hasara uğrayabileceği,
- Görevli personel ve ailelerinin de afetten etkilenebileceği,
- Afet bölgesinde görevlendirilen ekiplerin de barınma, ısınma, yiyecek ve içecek ihtiyaçlarının olabileceği,
- Afet bölgesinde asayiş sorunlarının ve toplumsal olayların olabileceği,
- Yiyecek, içecek, giyecek, barınma ve benzeri acil yardım ihtiyaçlarının belirlenmesinde ve temininde acil yardım süresinin 30 günden daha fazla olabileceği,
- Kış ve yaz şartlarının genel hayatı etkileyecek derecede olumsuz geçebileceği, yaz aylarında gerçekleşen bir afetin etkilerinin kış aylarında da devam edebileceği,
- Afetin ve varsa ikincil afetlerin etki alanının birden fazla ili kapsayacak büyüklükte olabileceği, bu nedenle destek illerin de yardımına ihtiyaç duyulabileceği,
- Olay bölgesinde incinebilir gruplar ve yabancı uyruklu kişilerin olabileceği,
- Kontrolsüz nüfus hareketlerinin olabileceği,
- KBRN tehdit ve tehlikelerinin olabileceği,
- Karantina önlemlerinin gerekebileceği,

- Tahliye ve yerleştirme gerekebileceği,
- Kültürel ve tarihi mirasın etkilenebileceği,
- Komşu ülkelerde yaşanabilecek afetlerin ülkemizi de etkileyebileceği,
- Yaşanan afetler sonrası ekonomik krizlerin tetiklenebileceği,
- Afet bölgesindeki yeraltı ve yüzey su kaynaklarının kullanımının riskli hale gelebileceği,
- Afet bölgesindeki tarım alanlarının ve ürünlerin kirlenmiş olabileceği,
- Afet bölgesindeki hayvan varlığının doğrudan veya dolaylı yollarla tehlikeli maddelere maruz kalmış olabileceği, varsayılr.

5.5.TBMM Meclis Araştırma Komisyon Raporu

10.11.2020 tarihinde çalışmalarına başlayan ‘‘Depreme Karşı Alınabilecek nlemlerin Ve Depremlerin Zararlarının En Aza İndirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonunun’’ kurulmasına yönelik önergelerin gerekçeleri incelendiğinde özetle;

Türkiye’nin, dünyanın en önemli deprem kuşaklarından biri olan Alp-Himalaya deprem kuşağında yer aldığından buna uygun gelecek planlaması yapılması gerektiği,

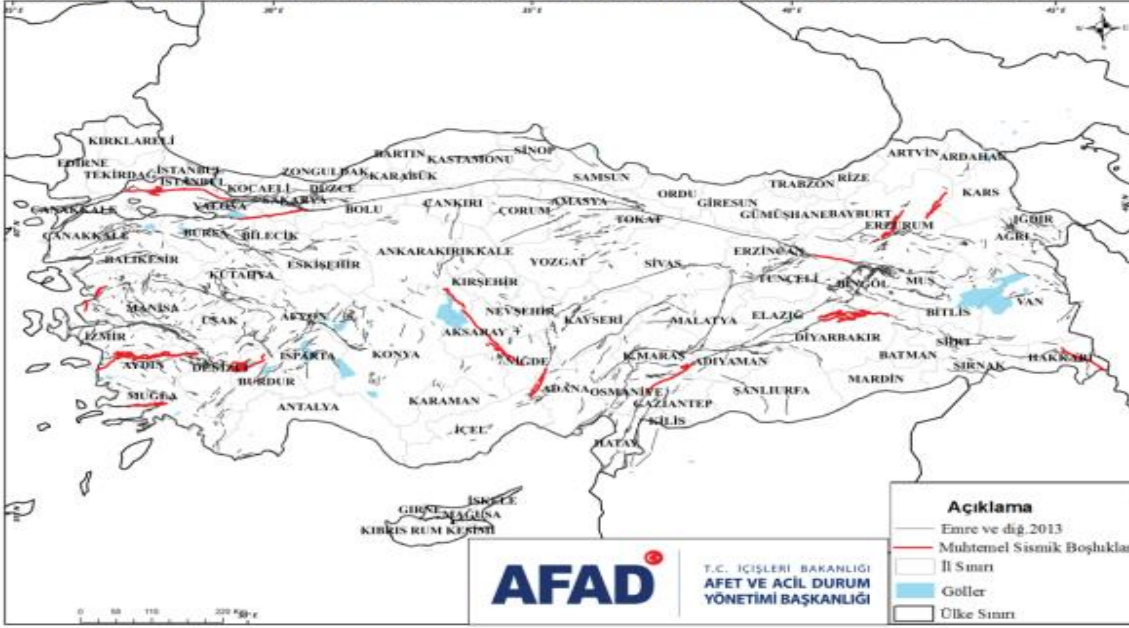
Ülkemizde olası depremlerde can ve mal güvenliğinin sağlanması, depremler hakkında bireysel ve toplumsal bilincin artırılması, depremlerin neden olabileceği fiziksel, sosyal, psikolojik, ekonomik ve çevresel zararların en aza indirilmesi için alınması gereken önlemlerin belirlenmesi, planlı, güvenli, sürdürülebilir ve depreme hazırlıklı yaşam alanlarının oluşturulması için yapılacakların tespitinin ve çözüm önerilerinin belirlenmesi gerektiği,

Yapılan hukuki düzenlemeler, imar planları, yapı denetim sistemi, toplu konut faaliyetleri, kentsel dönüşüm seferberliği ve sağlıklı yapı stoğu oluşturulması ile değerli kazanımlar sağlanmış olup, olası deprem risklerinin göz önünde bulundurularak; yeni hukuki, idari, mali ve teknik bakış aıplarının ortaya konulması gerektiği,

Depremlerin neden olabilecekleri fiziksel, sosyal, psikolojik, ekonomik ve çevresel kayıpları önlemenin veya etkilerini azaltmanın; ancak bilimsel doğruları temel alan, şehircilik, mühendislik ve mimarlık ilkelerini doğru uygulayarak depreme dayanıklı, güvenli, hazırlıklı ve sürdürülebilir yeni yaşam alanları oluşturmakla mümkün olabileceği,

Kentlerin sürdürülebilir gelişiminin sağlanması için gerekli olan altyapının afetlere ve iklim değişikliğine karşı dirençli hale getirilmesinde, paydaşlar arası iř birliği ve koordinasyonun önemi vurgulanmakta, şehirleşmede; etkin yapı denetimi, kentsel dönüşüm, yeni yapı stoğu oluşturulması gerektiği, ülkemizde 1950’li yıllardan sonra, özellikle büyükşehirlerin maruz kaldığı hızlı g ve düzensiz yapılaşma; yoğun yaşam alanlarımız olan şehirlerin, başta deprem olmak üzere, doğal ve insan kaynaklı tehditlere karşı, dirençsiz ve savunmasız bir şekilde büyümesine neden olduğu, konularına vurgu yapılmıştır.

Şekil 6. Türkiye Diri Fay Haritasındaki Önemli Sismik Boşluk Bulunan Kesimler

Kaynak: AFAD.

Harita bilgilerinden görüldüğü üzere, ülkemizde, her an önemli bir deprem olma ihtimali yüksektir. Bilinen bu gerçekler, ülkemiz için deprem risklerinin azaltılmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınmasını zaruri kılmaktadır.

Şekil 48. Türkiye'deki Lojistik Depo ve Lojistik Destek Deposu Dağılımı

Kaynak: AFAD tarafından Komisyona Sunulan 15 Ocak 2021 Tarihli ve E.765311 Sayılı Bilgi Notu.

Afetlere hazırlık çalışmaları doğrultusunda lojistik depo bulunmayan illerde de ilin afetselliği ve nüfusu gibi kriterleri göz önünde bulundurularak 10 veya 20 deniz konteynerinden oluşan lojistik destek depolar kurulmasına karar verilmiş ve bu doğrultuda 2018 yılından bugüne değin 55 lojistik destek deposu kurulmuştur. AFAD lojistik depolarında 7/1/2021 tarihi itibarıyla 93.086 çadır, 199.967 yatak, 188.416 battaniye, 141.416 yastık çarşaf seti ve 18.251 mutfak seti bulunmaktadır.

Afet ve acil durumlarda kesintiye uğrayan haberleşme sisteminin kısa sürede sürdürülebilirliğinin sağlanması, bakanlıklar düzeyinde organizasyon ve koordinasyon

gerektirdiğinden, TAMP kapsamında AFAD'ın sorumluluğu ve koordinasyonu altında "Haberleşme Çalışma Grubu" oluşturulmuştur. AFAD'ın konuya ilişkin faaliyetlerine aşağıda yer verilmiştir.

- Kesintisiz ve Güvenli Haberleşme Sistemi (KGHS) Projesi kapsamında kurum içi kesintisiz haberleşmenin sağlanmasına yönelik fiber optik, GSM ve uydu yedekli, otomatik anahtarlamalı ağ altyapısı 81 ilde kurulmuştur.
- 6 ilde Jandarma Entegre Muhabere Sistemi'ne (JEMUS) bağlanabilen AFAD Sayısal Telsiz Sistemi kurulmuştur.
- 81 ilde uydu telefonları aktif olarak kullanılmaktadır.
- 64 ilde Başkanlık ile entegre IP Santral Sistemi kurulmuştur.
- 75 ilde kablosuz ağ sistemi kurulumu tamamlanmıştır.
- Elektronik Belge Yönetim Sistemi (EBYS) geliştirilmiştir (e-Otoban ve KEP ile birlikte).
- 2017 yılında, AYDES'in FAZ ilk sürümü tamamlanarak devreye alınmıştır.
- AFAD'ın SMS sistemi, internet ve mobil uygulaması, Türkiye'de ve çevresindeki ülkelerde meydana gelen depremler hakkında bilgi vermektedir.

Deprem sonrasında kullanılacak kesintisiz ve güvenli haberleşmeyle ilgili çalışmalar, AFAD ve BTK koordinasyonunda Türk Telekom, Turkcell ve Vodafone ile ortak yürütülmektedir. AFAD deprem senaryosunda özellikle beklenen İstanbul depremi ele alındığında iletişim operatörleri için en büyük risk olarak; haberleşme şebekelerindeki trafiğin 50-60 kat artması, deprem sonrası oluşabilecek yapısal hasar, uzun ve belirsiz süreli elektrik kesintileri ve toplanma alanlarında oluşabilecek aşırı trafik yoğunluğu görülmektedir.¹⁹

Yukarıda idarenin AFAD bünyesinde ulusal düzeyde yürüttüğü çeşitli çalışmalar sonucu ortaya konan raporlardan ve yine ülkemizin de katıldığı uluslararası sözleşmede yer bulan ilke ve kurallardan yola çıkıldığında ülkemizde, deprem bölgesi açısından meydana gelebilecek depremin çok öncesinde öngörüldüğü, deprem sonucunda meydana gelebilecek zararların boyutlarının ortaya konduğu ve bu zararların en aza indirilmesi amacıyla neler yapılması gerektiğine dair eylem planları oluşturulduğu görülmektedir.

Buna ilişkin olarak pek çok bilim insanı tarafından olası depreme ilişkin uyarılarda bulunulduğu da görülmüştür. Bu minvalde Bilim Akademisi üyesi Yer Bilimci Profesör Dr. Naci Görür 11.04.202 tarihinde bir televizyon programında Doğu Anadolu fayına dikkat çekmiş ve Doğu Anadolu fayının 20. yüzyılda hemen hemen hiç deprem üretmediğini belirterek "Kuzey Anadolu fayı bu yüzyılda bir dizi 7.0 ve 7.0 a yakın depremler üretti. Kuzey Anadolu fayı böyle aktifken Doğu Anadolu fayı üzerinde bu tür bir aktivite görülmedi. Elazığ depremi olduğu zaman Elazığ'ın güneybatı yönüne doğru depremin enerji transfer etmesi söz konusu. Doğru atımlı faylar herhangi bir yerde deprem ürettiği zaman her iki tarafına doğru da stres transfer etmiş olabilir. Doğu Anadolu fayı üzerinde bundan sonraki depremlerin Erkenek, Çelikhan, Kahramanmaraş, Türkoğlu yörelerinde olacağını düşünüyorum." DHA

¹⁹<https://www.afad.gov.tr/> (2019-2023 Stratejik Planı, AFAD.)

Yine TBMM`de yürütülen çalışmalar, iktidar ve muhalefet parti mensuplarınca yapılan açıklamalar da idarenin ülkemizde yaşanabilecek olası deprem ve depremin sonuçlarını öngörebildiği gerçeğini ortaya koymaktadır. Buna ilişkin olarak farklı zamanlarda gerek iktidar gerekse muhalefet parti mensupları tarafından yapılan açıklamalara aşağıda yer verilmiştir:

İstanbul Afet Koordinasyon ve Değerlendirme Toplantısı'nda konuşan İçişleri Bakanı Soylu, "Türkiye'de bir Fay Yasası çıkması zaruretini hep beraber değerlendirdik ve bu konuda bir çalışma ekibi oluşturduk. Türkiye Büyük Millet Meclisi ile beraber ona nasıl bir şey sunabiliriz, bizim neye ihtiyacımız var, Fay Yasası itibarıyla ne murad ediyoruz ne ortaya koymaya çalışıyoruz, İl Afet Risk Azaltma Planlarıyla Fay Yasası'nı bütünleştirmenin nasıl bir önemi var, bunu bir şekilde ortaya koyacağız." açıklamasında bulundu.”²⁰

“Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Adana Milletvekili, Deprem Araştırma Komisyonu Üyesi, Jeoloji Yüksek Mühendisi Dr. Müzeyyen Şevkin’in meclise sunduğu ve ‘Fay Yasası’ olarak bilinen, 7269 sayılı kanun ve bazı kanunlarda değişiklik öngören, depremlerde insanların ölümüne neden olan fay zonu üzerinde yapı yapılmasına sınırlama getiren yasa teklifinin görüşülmesi AKP-MHP oylarıyla reddedildi.

Meclis İçtüzüğü 37. madde kapsamında “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlere, Yapılacak Yardımlara Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi” ile ilgili mecliste konuşma yapan Dr. Şevkin, yasanın meclis genel kurulunda görüşülmesi ve daha sonra kabul edilmesi gerektiğini anlattı.

Konuşmasında önemli bir ayrıntıya da dikkat çeken CHP’li Dr. Şevkin, bir üniversite tarafından hazırlanan “Fay Sakınım Bandı Kanunu ve Yönetmelik Taslağı”nın 2021 yılı Nisan ayında tamamlandığını ve İçişleri Bakanlığı bünyesindeki AFAD Başkanlığı’na sunulduğunu ancak bu çalışmanın AFAD bünyesinde bekletilmeye alındığını kaydetti. Dr. Şevkin, aynı taslak için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın 5 milyon liralık bedelle ihaleye çıkmasına tepki gösterdi. Dr. Şevkin, “Türkiye’nin bu kadar önemli yıkıcı, hayatları karartıcı gündem maddesi ile ilgili bakanlar koordinasyon halinde değilse vay haline bu ülkenin! Kimin parasını kime veriyorsunuz? Bu kadar önemli bir konuda bu ne ciddiyetsizlik, bu ne aymazlık?” diye konuştu.

CHP Adana Milletvekili Dr. Müzeyyen Şevkin’in konuşmasının ardından “Fay Yasası” olarak bilinen “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlere, Yapılacak Yardımlara Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi”nin meclis genel kurulunda görüşülmeye açılması oylandı. AKP ve MHP’li milletvekillerinin ‘red’ oyu nedeniyle binlerce insanın depremler nedeniyle ölümünü engellemeye dönük “Fay Yasası”nın TBMM’de görüşülmesine imkân tanınmamış oldu.”²¹

Adana Milletvekili Tülay Hatımoğulları Oruç 22/12/2022 tarihinde, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum tarafından cevaplandırılması istemiyle TBMM başkanlığına sunduğu soru önergesinde, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odasının 8 Şubat 2021 tarihinde, "Fay Üzerinde Yaşayan Kentlerimiz: Hatay Raporu" na atıfta bulunarak şu soruları sormuştur.

1. Doğu Akdeniz’de deniz içinde meydana gelebilecek depremlerin oluşturabileceği olası etkilere karşı önlemler alınmakta mıdır?

2. İnşaat, mimarlık, şehir plancılığı, jeoloji mühendisliği gibi disiplinlerle birlikte çalışarak

²⁰(Cumhuriyet Gazetesi 22 Ağustos 2020)

²¹(Cumhuriyet Gazetesi 30 Haziran 2021)

Afet olasılıkları ışığında Hatay için Deprem Master Planı hazırlanması sağlanacak mıdır?

3. Hatay'da Deprem Master Planı dikkate alınarak kentin gelişim ve yerleşim stratejileri belirlenmesi üzerine çalışmalarınız var mıdır?

4. Aktif fay hatlarının çevre düzeni haritalarına işlenmesi ve bina ile bina türü yapılar için sınırlama getirilmesi planlanmakta mıdır?

5. Aktif fay hatları üzerinde bulunan kentleri önceleyen çalışmalarınız var mıdır? Varsa bu çalışmalar nelerdir?

6. Hatay'da deprem toplanma alanlarının durumu nedir? Kaç tane, nerede ve ne büyüklükte toplanma yerleri vardır?

6.İDARE, DEPREMİN ÖNGÖRÜLEN SONUÇLARINI ÖNLEMELİK İÇİN 7269 SAYILI KANUN VE BAĞLI YÖNETMELİKLER ÇERÇEVESİNDE YASAL YÜKÜMLÜLÜKLERİNİ YERİNE GETİRMİŞ MİDİR?

6.1.Deprem Öncesi:

Bir doğa olayı olan depremin afete dönüşmesinin engellenebilmesi için idare, görev ve sorumlulukları doğrultusunda gerekli olan önlemleri almalıdır.

"...İdare, gerçekleşme olasılığı bulunan tehlikeleri önceden belirleyip önlem almakla yükümlüdür. İdarenin etkin ve işlevsel olabilmesi için öncelikle, genel hayatı sarsıcı tehlikelerden korunma ve kaçınmaya ilişkin çözümleri üremiş olması yanında kendi yapı ve işleyişini de afetin etkilerini aşacak tarzda organize etmesi gerekmektedir..."²²

Kanun ve yönetmeliklerde idarenin farklı karar alma mekanizmaları içindeki idari organlarına bir takım görev ve sorumluluklar yüklenmiştir.

7269 sayılı kanunda sadece gerçekleşen afetlerle ilgili değil, gerçekleşmesi muhtemel afetlerle ilgili de alınacak tedbirler konusunda açıkça İmar İskan Bakanlığına (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) ve Cumhurbaşkanına sorumluluk yüklenmektedir. Muhtemel afetin genel hayata etkililiği konusunda kriterler yönetmelikle belirlenmiş ve bu konuda idareye takdir yetkisi de bırakılmamıştır. Yönetmelikteki kriterler çerçevesinde genel hayata etkililik kararının İmar İskan Bakanlığı tarafından verileceği belirlenmiştir. Afete uğrayabilecek bölgelerin şehir ve kasabalarda meydana gelen ve gelebilecek zararların sınırları imar planına, imar planı bulunmayan kasaba ve köylerde de belli edildikçe harita veya krokilere işlenmek suretiyle, afete maruz bölge olarak Cumhurbaşkanınca kararlaştırılacağı ve bu suretle tespit olunan sınırların ilgili valiliklerce mahallinde ilan olunacağı açıkça yer almaktadır.

7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolaysıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun

Madde 1 – (Değişik: 2/7/1968-1051/1 md.)

²²(ADAK Ağah, Afet Tehlikesi ve Olgusu Karşısında İdarenin Konumu ve Görevleri, https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/A.Adak2_.pdf)

Genel Hayata Etkililik Kararı:

Madde 6- Meydana gelen veya gelmesi muhtemel olan afetlerin genel hayata etkili olup olmadığına, bu Yönetmelikte belirtilen ölçü ve esaslara dayanarak İmar ve İskan Bakanlığınca karar verilir.

7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun

Madde 2 – (Değişik: 2/7/1968-1051/1 md.) (1)

Su baskınına uğramış veya uğrayabilir bölgeler, İmar ve İskan Bakanlığının teklifi üzerine Devlet Su İşlerinin bağlı bulunduğu Bakanlıkça; yer sarsıntısı, yer kayması, kaya düşmesi ve çığ gibi afetlere uğramış veya uğrayabilir bölgeler ise, İmar ve İskan Bakanlığınca tespit ve bunlardan şehir ve kasabalarda meydana gelen ve gelebileceklerin sınırları imar planına, imar planı bulunmayan kasaba ve köylerde de belli edildikçe harita veya krokilere işlenmek suretiyle, afete maruz bölge olarak Cumhurbaşkanınca kararlaştırılır ve bu suretle tespit olunan sınırlar, (...) (1) ilgili valiliklerce mahallinde ilan olunur. (1)

Madde 14 – (Değişik: 2/7/1968-1051/1 md.)

İkinci madde gereğince tespit ve ilan olunan afet bölgelerine dahil şehir, kasaba ve köylerde bina ve mesken yapımı, fen kurullarınca tehlikeli görülen ve sınırları krokilerle tespit olunan yerler, İmar ve İskan Bakanlığınca yapı ve ikamet için yasaklanmış afet bölgeleri sayılır ve durum, belediyesi olan yerlerde belediyesince, köylerde ise ihtiyar meclislerince hemen ilan edilir.

Belediyesi olan yerlerde belediyeler, olmayan yerlerde ihtiyar meclisleri bu yasaklanmış afet bölgesi hükmünü uygulamakla görevlidir.

Hilafına hareket edildiği takdirde, mevcut ve yapılmakta olan binalar, yıkma parası yıkıntı malzemesinden karşılanmak, yetmemesi halinde kalan kısmı afetler fonundan tamamlanmak üzere vali ve kaymakamların emri ile yıktırılır.

Yasaklanmış afet bölgesi sınırları, alınacak tedbirlerle tehlikenin önlenmesi oranında daraltılır veya tamamen kaldırılır. Bu husus da aynı şekilde duyurulur.

Madde 16 – (Değişik: 2/7/1968-1051/1 md.) (2)

Genel hayata etkili afetlerden önce veya sonra kesin lüzum üzerine meskûn bir topluluğun bir kısmının veya tamamının kaldırılarak başka mahallere toplu olarak veyahut dağıtılarak yerleştirilmesi İçişleri, Maliye, Bayındırlık, Sağlık ve Sosyal Yardım, Tarım, Milli Eğitim, Sanayi, İmar ve İskan ve köylerde Köy İşlerine bakan Bakanlıklar mütehassıs temsilcilerinden kurulacak bir komite incelendikten sonra Cumhurbaşkanı Kararı ile İmar ve İskan Bakanlığı tarafından yaptırılır. (1)(2)

Ancak bu toplu nakiller aynı belediye ve köy sınırları içinde ise Cumhurbaşkanı kararına lüzum kalmaksızın İçişleri ve İmar ve İskan Bakanlıklarınca müştereken yapılır. (2)

Taşınma yeri afet bölgesinin bulunduğu il sınırları dışında tespit edildiği takdirde, afetzedelerin taşınması ile ilgili giderler İmar ve İskan Bakanlığınca afetler fonundan karşılanır.

Yukarıda kanun ve bağlı yönetmelikler kapsamında idarenin deprem öncesinde alması gereken önlemler açıkça belirtilmiştir. Ancak buna rağmen idare tarafından deprem öncesinde alınması

gereken önlemler alınmamış olup ne yazık ki depremin bir afete dönüşmesine sebebiyet verilmiştir. Şöyle ki;

7269 sayılı Kanun ve bağlı yönetmelikler uyarınca afete maruz kalabilecek bölgelerin belirlenmesi ve Genel Hayata Etkililik Kararının alınması hususunda İmar ve İskan Bakanlığı (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) ve Cumhurbaşkanlığı kanunun kendilerine yüklediği sorumlulukları yerine getirmemişlerdir. Dolayısıyla İmar ve İskan Bakanlığı (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) ve Cumhurbaşkanlığı tarafından yasaklanan afet bölgeleri belirlenmemiş, bunun sonucunda da yasaklanmış afet bölgesine ilişkin olan hükümler uygulanmamıştır. Genel Hayata Etkililik Kararının alınmamasına bağlı olarak depreme maruz kalma ihtimali olan toplulukların bir kısmı veya tamamının başka yerlere taşınması konusunda ne Cumhurbaşkanı kararı ne de İçişleri Bakanlığı ve İmar ve İskan Bakanlığınca (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) toplu nakiller ve yer değiştirmeler yapılmamıştır. 7269 sayılı Kanun ve bağlı yönetmelikler çerçevesinde alınması gereken deprem öncesine ilişkin olan kararların alınmamasına bağlı olarak, yaşanan 6 Şubat Depreminde meydana gelen zararlar idare tarafından önlenmemiştir.

6.2. Deprem Sonrası:

İdarenin depremden sonra da önemli görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Deprem sonrası acil yardım yaşamsal bir önem taşımaktadır. **Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmeliğin 5. maddesinde** acil yardımların neler olduğu ve süresi belirtilmiştir.

e) Acil yardım: Afetzedeleri kurtarma, yaralıları ilk yardım ve tıbbi tedavi yapma, aç ve açıkta kalan ailelerin geçici barındırılması ve bunların yiyecek, giyecek, ısıtma, aydınlatma ve diğer ihtiyaç maddelerinin karşılanması ve salgınları önlemek için yapılacak yardımları,

f) Acil yardım süresi: Afetin meydana gelmesi ile başlayıp, afetin sona ermesinden itibaren 15 gün devam eden, gerektiğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca uzatılabilen, acil yardımlar ve bununla ilgili harcamaların yapıldığı süreyi,

Yine yönetmeliğin 4. maddesiyle Vali ve Kaymakamlar, görevli Bakanlık, kurum ve kuruluşlar ile askeri birliklerin yasal mevzuat çerçevesinde kendilerine verilen görevleri yerine getirmekten ayrı ayrı sorumlu oldukları belirtilmiştir.

Yönetmeliğin 7/e maddesiyle; Vali ve Kaymakamlara, depremin genel hayata etkili olduğu yönünde bakanlıkça bir karar verilmese dahi, afetin genel hayata etkili olabileceği intibamı uyandırması halinde acil yardımları ve harcamalarını yapma yetkisi verilmektedir.

7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun

Madde 6 – (Değişik: 2/7/1968-1051/1 md.)

Afetlerin meydana gelmesinden sonra vali ve kaymakamlar (Askerler ve hakim sınıfından bulunanlar hariç olmak üzere) 18 - 65 yaş arasındaki bütün erkeklere görev vermeye, bedeli, ücreti veya kirası sonradan ödenmek üzere canlı, cansız, resmi ve özel her türlü taşıt araçlarına ve gerekli makina, alat ve edevatına el koymaya ve hiçbir kayda ve merasime tabi olmaksızın tedavi, kurtarma, yedirme, giydirme ve barındırma gibi işlerle bu gibi işlerin gerektirdiği acil satın almaları ve kiralamayı yapmaya, Devlete, mahalli idarelere, evkafa, İktisadi Devlet Teşekkülleri ile bunlara bağlı kurumlara ilişkin her türlü taşınmaz malları; yetmemesi halinde de diğer tüzel kişiler ile gerçek kişilere ait bina ve müştemilatı ile bahçe ve arsa gibi araziyi geçici olarak işgale yetkilidir.

Bu yetkinin kullanma süresi, afetin sona ermesinden itibaren 15 gündür. Bu süre, gerektiğinde İmar ve İskan Bakanlığınca uzatılabilir.

Yedirme, giydirme, barındırma, onarım için afetzedelere nakdi ödemede bulunulması önleme için harcama yapılması İmar ve İskan Bakanlığının muvafakatine bağlıdır.

Bu madde gereğince yapılacak harcamalar ve ödemeler borçlandırmaya tabi tutulmaz.

Kendilerinden yardım istenilen afet bölgesi civarındaki vali ve kaymakamlar yukarıdaki fıkralarda yazılı yetkilerini kullanarak bütün imkan ve vasıtalarla yardıma mecburdurlar.

Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik

Sorumluluk:

MADDE 4- Vali ve kaymakamlar, görevli bakanlık, kurum ve kuruluşlar ile askeri birlikler, ilgili mevzuat ve bu Yönetmelik gereğince düzenlenecek acil yardım planları ve acil yardımla ilgili yönergelerle kendilerine verilen görevleri yerine getirmekten ayrı ayrı sorumludurlar.

Afetin meydana gelmesinden itibaren, alınması gereken her türlü acil tedbirlerin alınmasından ve acil yardımların bir emir beklemeden yapılmasından afetin meydana geldiği yerin mülki amiri sorumludur.

Yetkiler. Madde 7 – Olmuş veya olması muhtemel afet hallerinde vali ve kaymakamlar:

- a) Asker ve hakim sınıfından olanlar hariç, 18 - 65 yaş arasındaki bütün erkeklere görev vermeye,
- b) Bedeli, ücreti veya kirası sonradan ödenmek üzere resmi ve özel, canlı ve cansız her türlü taşıt araçlarına ve gerekli makina, alet ve edevatına el koymaya,
- c) Resmi ve özel kuruluşlara, tüzel ve gerçek kişilere ait arazi, arsa,bina, tesis, yiyecek, giyecek, ilaç ve tıbbi malzeme ile halkın ihtiyacı olan diğer her türlü maddelere el koymaya ve geçici işgale,
- d) İl dahilindeki kamu kurum ve kuruluşlarına ve bunlara bağlı müesseselere afetle ilgili görevler vermeye,
- e) Acil yardımları ve harcamalarını, afetin genel hayata etkili olabileceği intibasını uyandırması halinde yapmaya,
- f) Mahalli sivil savunma teşkillerinin bölgelerindeki afetlerde, sivil savunma planlama esaslarına göre acil yardım hizmetlerine katılmalarını sağlamaya yetkilidir.

Deprem sonrasında idarenin farklı organlarınca yapılan ve aşağıda bir kısmına yer verdiğimiz açıklamalardan da görüleceği üzere, idare tarafından 7269 sayılı Kanun ve bağlı yönetmelikler uyarınca yapılması gereken müdahaleler zamanında ve eksiksiz olarak yapılmamış, gerekli yardımlar zamanında deprem bölgelerine ulaştırılmamış, gerekli ulaşım ve haberleşme ağına ilişkin koordinasyon sağlanamamış olup bunun sonucunda da can kayıplarının büyük bir kısmının doğal afet niteliğindeki deprem sebebiyle değil de deprem sonrası alınması gereken ancak idare tarafından alınmayan önlemler sebebiyle ortaya çıktığı anlaşılmıştır.

Depremden hemen sonra 10 Şubat 2023 tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından Adıyaman’da “Müdahaleleri istediğimiz hıza ulaştıramadık, depremin yıkım etkisi 10 il ve 500 km’lik alana yayıldığı için işimiz maalesef çok zor oldu. Buna bir de bölgedeki kamu görevlilerinin

kendisinin ya da ailesinin yıkım altında kalması eklenmiştir. Bölgede sert bir kış yaşanıyor olması da bir diğer engel olarak önümüze çıkmıştır. Yolların bir kısmı da ciddi bir trafik yüküne maruz kalmıştır.” şeklinde bir açıklama yapılmıştır.

17 Şubat 2023 tarihinde İçişleri Bakanı Süleyman Soylu tarafından bir televizyon programında “Bölgeye neden müdahale edilmediğine yönelik eleştirileri havalimanlarının kapalı olması, telefonların çekmiyor olması, hava şartlarının ciddi şekilde etkilemesi, evet bir zaman diliminde alana ulaşmayı zorlaştırdı.” şeklinde bir açıklama yapılmıştır.

7.SONUÇ

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yayınlanan ve 2019 yılında yürürlüğe giren Türkiye Deprem Tehlike Haritası (TDTH) depremin bir bölgede yaratabileceği şiddeti farklı olasılıklar için göstermektedir. 2019 yılı başından itibaren yürürlüğe giren Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği ile TDTH na göre yapılaşmanın kuralları açıkça tanımlanmaktadır. Bu iki unsur dikkate alınarak ve bu kurallara uyularak inşa edilen binaların olası bir depremi can kaybına neden olmadan atlması öngörülmüştür. İdarenin işlem ve eylemleriyle 2019 sonrası yapılara dair alınan önlemler göstermektedir ki, idare 2019 öncesi harita ve yönetmeliklere göre yapılan binalar nedeniyle can kaybı ve hasarı öngörebilmektedir. Ancak hasarı ve can kaybını azaltacak önlemler alınmamıştır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca olası afetin genel hayata etkililiğine ilişkin bir karar verilmemiş, olası afetin sınırları imar planlarına işlenmemiş ve Cumhurbaşkanınca afete maruz bölge kararı verilmemiştir. Bütün bunlar yapılarak, yasaklanmış afet bölgesi sınırları belirlenerek meskun topluluğun kaldırılması ve taşınması sağlanmamıştır.

Bilim insanları ve ilgili meslek kuruluşları olası bir depremi, olası sonuçlarını ve bu konuda neler yapılması gerektiğini bildirerek sorumluluklarını yerine getirmişlerdir. Bu kadar açık uyarılar karşısında idarenin mevcut depremi ve bunun sonuçlarını öngöremediğinden söz edilemez. Deprem göz göre göre gelmiş ve göz göre göre ağır can ve mal kayıplarına neden olmuştur.

Yaşanan felaketteki yıkım incelendiğinde, öngörülemeyen bir neticeden bahsedilmeyeceği, yerleşme için imara açılan alanlar, bilim insanlarının ve meslek kuruluşlarının uyarılarına rağmen gerekli önlemlerin alınmayışının bir bütün olarak böyle bir felakete ve sonucunda ölümlere sebep olabileceği açıktır.

Depremden sonra yaşananlar da göstermiştir ki; kanunla kendisine doğrudan sorumluluk verilen mülki idareciler, kanunda kendilerine verilen yetki sınırları içinde olanakları etkin şekilde kullanmamış, yönetmelikle belirlenen acil yardım hizmetlerini yine yönetmelikle belirlenen süre içinde yerine getirmemişler, bu yönüyle sorumluluklarını yerine getirmeyerek can kaybının artmasına yol açmışlardır. Özellikle kış şartları nedeniyle acil yardım hizmetlerinin süresinde yapılmamasının, felaketin boyutlarını artırdığı açıktır.

Arama kurtarma çalışmaları için organize olmakta çok geç kalınmış, arama kurtarma çalışmaları çok kısıtlı bölgelerde, yetersiz kadro ve ekipmanla yürütülmüştür. Birçok depremzede günlerce hiçbir arama kurtarma ekibi bölgeye ulaşamadığı için göçük altında beklemiştir. Arama kurtarma çalışmalarına katkı sağlayabilecek maden işçileri gibi sivil olanakların harekete geçirilmesinde çok geç kalınmıştır.

Afet yönetimindeki koordinasyonsuzluk nedeniyle arama kurtarma ekipleri doğru yönlendirilememiş, yardımlar ihtiyaç duyulan bölgelere ulaştırılamamıştır. Barınma ve gıda

konusunda insani kriz yaşanmıştır. Yurttaşların dayanışması yaşanan felaketten daha büyük olmasına rağmen deprem bölgelerinde yardımların dağıtılması konusunda da kaos yaşanmıştır.

Deprem bölgesinin birçok yerleşim yeri yakınında personel, araç –gereç, malzeme bakımından önemli sayılacak büyüklükte örgütlü ve deneyimli askeri birlikler olmasına rağmen askeri birliklerin görev alması sağlanamamıştır. Özellikle can kaybının fazla olmasında bu faktör çok etkili olmuştur.

"Afet bölgesine çadır, battaniye, uyku seti gibi ihtiyaçların ivedilikle ulaştırılması amacıyla AFAD koordinasyonunda lojistik depolar kurulmuş olup afet anında bölgeye en yakın lojistik depodan ihtiyaç malzemelerinin sevkiyatı sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra destek çözüm ortağı Kızılay'ın ülkenin farklı noktalarında 500.000 civarında çadır stoku bulunmakla birlikte, konteyner yaşam üniteleri ile donatıların afet bölgesine nakilleri sırasında karşılaşılan ciddi maliyetlerin azaltılması amacıyla afet barınma sistemleri fabrikasında hızlı kurulabilen konteyner yaşam üniteleri ve donatıları üretimine başlanması planlanmaktadır."²³

Deprem öncesi Kızılay başkanının açıkladığı rakamlar bu şekilde olsa da Deprem'in ilk günlerinde çadır bulunamamış, hatta sivil toplum kuruluşları Kızılay'dan çadır satın alarak deprem bölgesindeki çadır ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır.

Afet durumunda haberleşmenin kesintisiz sağlanabilmesi için gerekli önlemlerin alınmış olması gerekirken haberleşme ağı adeta çökmüştür. Özellikle depremin ilk günlerinde birçok deprem bölgesine haberleşme kanallarından ulaşılamamıştır.

AFAD afetle ilgili eylem planları ve hazırlık aşamalarını neredeyse eksiksiz yapmış gibi görünürken pratikte yaşananlar, söz konusu plan ve hazırlık çalışmalarının tümüyle etkisiz kaldığını ve hayata geçirilemediğini göstermektedir.

7269 sayılı kanun ve bağlı yönetmelikler kapsamında hiyerarşik yapı içerisinde Cumhurbaşkanından başlayarak merkezi yönetim birimleri ve merkezi yönetimin taşra teşkilatında yer alan vali ve kaymakamlar ile bakanlıkların taşra teşkilatındaki birimlerin sorumlu oldukları açıktır.

Deprem sonrası müdahale konusunda İçişleri Bakanlığı, bağlı birimi AFAD ve yerelde vali ve kaymakamlar ihmaller konusunda doğrudan sorumludurlar.

8.ÖNERİLER

1 – Tüm afet türlerini kapsayan, hazırlık, müdahale, risk azaltma ve iyileştirme safhalarını içeren, ilgili kurum ve kuruluşları, sorumlulukları, görev dağılımını ve eş güdüm ihtiyaçlarını tanımlayan güncel ve çerçeve bir “Afet Kanunu” oluşturulmalıdır.

2 – Olası ve gerçekleşecek afet durumlarına ilişkin genel hayata etkililik kriterleri güncel veriler doğrultusunda yeniden belirlenmeli ve idarenin sorumluluktan kaçmasına fırsat vermeyecek netlikte her bir aşamadaki yükümlülükler açıkça belirlenmelidir.

3 – Kanun ve yönetmelikler çerçevesinde yerel yönetimlerin afetler karşısındaki stratejik önemi yeniden belirlenmelidir.

²³Dr. Kerem KINIK'ın 9 Aralık 2020 tarihli Dinleme Tutanağı, TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

4 – Büyükşehir Belediyelerinin sahip oldukları araç gereç göz önünde bulundurularak Büyükşehir Belediyelerine kanunla daha fazla sorumluluk yüklenmelidir.

5 – AFAD'ın örgütlenme biçimi Sivil Savunma  rg tlenmesinde olduğu gibi yerelden merkeze doğru bir örgütlenme olmalıdır.

6 – Sorunu konut sorununun çözümüne indirgeyen yaklaşımdan öteye geçerek kanun ve yönetmelikler çerçevesinde dirençli Őehirle oluşturmanın  l tleri belirlenmelidir.

7 – Deprem sonrasına ilişkin açlık, barınma ve ulaşım konularında yapı düzeyinde ve Şehir düzeyinde önlemler alınmalıdır.

8 – Tıp imar yönetmeliği yerine her Şehrin iklim, sıcaklık, coğrafi özellikler, gelir durumu vb özelliklerine göre ayrı yapı yönetmelikleri oluşturulmalıdır.